

נושא בדרך היזמי

י"ל ע"י 'שערי הוראה' המפעל העולמי להפצת תורה והוראה

ע"ש
הרה"ח
ר' אפרים חיים
הלוי קלוז'ן
ד"ר

גליון ד' תשע"ב
פרשת שופטים | מסכת ברכות

ברכות דף כ"ה ע"ב

הרואה דרך חלון או משקפיים האם נחשב לראיה ?

מאת הרב מנחם מנדל שמרלר שליט"א

בגמ' (דף כ"ה:) "אמר רבא צואה בעששית מותר לקרות קריאת שמע כנגדו, ערוה בעששית אסור לקרות קרי"ש כנגדה", ומבואר בגמ' הטעם, דבצואה האיסור היינו מדכתיב 'וכסית את צאתך', וא"כ כל שהוא מכוסה שרי אף שנראית, משא"כ לענין ערוה שהאיסור הוא מדכתיב 'ולא יראה בך ערות דבר' הרי דבראיה תליא מילתא, ולכן כל שנראית אסור אע"פ שהיא מכוסה. ובביאור "עששית" פירש רש"י 'לנטירנ"א בלע"ז, כלומר מחיצת זכוכית או קלף דק מפסיק בנתיים והיא נראית'.

וכן נפסק להלכה לענין צואה דשרי כשרואה אותה רק דרך מחיצה של זכוכית, ברמב"ם (קרי"ש פ"ג ה"י) והטעם כנ"ל כמו שפסק בשו"ע (או"ח סימן ע"ו ס"א), וכתב המשנ"ב (שם סק"ב) דה"ה בכל דבר שבקדושה ולא דוקא קרי"ש. וגם לענין ערוה נפסק כנ"ל דאסור, כפי שכתב הרמב"ם (שם פ"ג ה"י) ובשו"ע (שם סימן ע"ה ס"ה), ואפי' אם הערוה מכוסה בבגד אלא שהוא דק ומנהיר הערוה מתוכה ונראית, נמי אסור כמו שכתב המג"א (שם, ובמשנ"ב סק"ה), ואף בדיעבד אינו יוצא, ודין זה הוא אפי' הערוה בבית אחר אלא שרואה אותה דרך החלון (משנ"ב סק"ו).

עכ"פ מבואר דראיה ע"י חלון או מחיצה אחרת שקופה, לענין כסוי חשובה כסוי, אבל לענין ראייה חשובה ראייה לכל דבר, ובפוסקים מצינו כמה נידונים שהביאו הדברים לשאר הלכות, וכדלהלן.

א. אם ערוה בעששית נחשב עכ"פ לכסוי

מה שאמרו שלענין ערוה בעששית אסור לקרות קרי"ש כנגדה מדתלה הכתוב בראיה, הנה יש הסוברים דאעפ"כ מ"מ חשובה העששית ככסוי לענין שיהיה מותר לקרות קרי"ש כשעוצם עיניו, דהנה ערוה כנגדו בלא עששית אלא שעוצם עיניו, דנו הפוסקים אם בכה"ג מותר לקרות קרי"ש כנגדה כיון דרק בראיה תלהו הכתוב והרי אינו רואה, והרמב"ם (קרי"ש פ"ג ה"י) והסמ"ג (עשין יח) והסמ"ק (סימן פג) כתבו דהמתפלל כנגד ערוה צריך שיחזיר פניו, וכתב הב"י (סי' ע"ה ד"ה וכתב) דמשמע דסגי בעצימת עיניו, וכן הוכיח מדברי הרשב"א (כה: ד"ה והלא), ע"ש וכ"פ בשו"ע (שם סעי' ו).

אמנם רבים הם האחרונים שחלקו ע"ז, וסברי דאף בעצימת עינים אסור, וכמו שכתב שם הט"ז (סק"ב), וראייתו מלשון הגמ' הכא דערוה בעששית 'הא קמיתחזיא' ולא אמרו 'הא קחזי' משמע שאף שהוא אינו רואה מ"מ מדנראית מולו אסור, וכ"פ הב"ח (שם ד"ה כתב) מג"א (סק"ט) ושועה"ר (סי' ט) וגר"א (שם אות יב), וכן

הכריע המשנ"ב (ס"ק כ"ט) והוסיף דלגבי ערות עצמו לכו"ע לא מהני עצימת עינים, ע"ש. ויסוד שיטתם הוא בדברי הראשונים, ע"י ברוקח (סי' שכד) והמרדכי (פ"ג סי' ע"ו) וע"י בב"י שם שהביא דבריהם.

וכ"ז כשהערוה מגולה, אבל אם הערוה מכוסה בעששית, כתבו הח"א (ח"א כלל ד' ס"ג) והפרמ"ג (שם משב"ז סק"ב) דבכה"ג לכו"ע די בעצימת עיניו, וכן פסק להלכה במשנ"ב (שם סקכ"ה). ומ"מ ע"י בשו"ת מנח"י (ח"ב סי' פ"ד) דאם יכול בקל להחזיר כל גופו לאחוריו שפיר יעשה כן לצאת כל הדיעות אף בכה"ג, והביא כן מתורת חיים סופר (סקי"ב), ע"ש.

אמנם לענין ערוה שרואה ע"י זכוכיות משקפיים שמרכיב על עיניו, בזה כתב החזו"א (סי' ט"ז סק"ז) שאינו בגדר ראייה בעששית אלא כראיית ערוה ממש, ולא סגי עצימת עיניו.

אם ראייה ע"י משקפיים נחשב לערוה בעששית

ומש"כ החזו"א כדבר פשוט דראייה ע"י משקפיים אינה כראייה בעששית אלא כראייה מעלייא, הנה בשו"ת הלכות קטנות (ח"א סימן צ"ט) הוכיח מגמ' דידן דערוה בעששית מיקרי ראייה, דאף ע"י בתי עיניים [משקפיים] נחשב לראייה, ולכן כתב דשרי לקרות בתורה כשלוש במשקפיים, וכע"ז כ' המהר"ם בן חביב (שו"ת קול גדול סימן ג) דחשיב ראייה אף בבתי עיניים. וכן כתב עוד הלק"ט (שם סימן רע"ד) דכשרואה זקן ע"י משקפיים נחשב לראייה וצריך לקום בפניו. [ואף שיש לפלפל בדבר זה, אם חיוב הקימה לרבו הוא רק משום ש'רואה' אותו, דלכאורה בכיבוד רבו הדבר תלוי ולא בראייתו, וע"י בנחלת צבי (י"ד סימן ר"מ) שדן אם סומא מחויב לקום בפני רבו, ע"ש, ובזה הוא תלוי, וע"י גם בגמ' קידושין (ל"ב) יכול יעצים עיניו וכו'].

והביא דבריו בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' קכ"ו), ודן שם לענין דיין שרואה רק ע"י בתי עינים, אם כשר לחליצה, דהא לענין דיין סומא קי"ל שפסול, דכתיב 'לעיני הזקנים', ותחילה רצה לומר דאף לסוגיין דראייה בעששית נחשבת לראייה, מ"מ אין זה אלא משום שהוא ראוי לראותו אף בלא העששית, משא"כ משקפיים, היינו שאין הדיין ראוי לראותו בלא זה, וא"כ אולי אינו מועיל, וכעין מה דאמרינן 'כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, וכל שאינו ראוי לבילה אין מעכבת בו', אך לבסוף מסיק דצא וראה מה עמא דבר, שכל החזונים רוקין בתורה ויש עליהם בתי עיניים, וכן בחליצה שיושבים בו מורי הוראה זקנים שלרובם בתי עיניים, ולא ראינו פוצה פה ומצפצף, ע"ש. וגם בתפארת ישראל (נגעים פ"ב מ"ג, בועז אות ד) שכהן שאינו יכול לראות יפה בלא בתי עיניים גם כשר לראיית נגעים דחשיב ראייה מעלייתא ומוכיח כן מסוגיין דערוה בעששית (וע"י לקמן עוד לענין נגעים).

[אמנם יש לומר דאף להכלל שאמר 'כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו', גם לפי זה שרי ע"י בתי עיניים, דאף הלוש משקפיים ראוי לראייה, אלא שרואה רק מקרוב, וא"כ גם זה ראוי יחשב, ומה שלוש המשקפיים הוא רק כדי שיראה גם למרחוק במיטבו. ובעצם הדין דבעי ראיית הדיינים, ע"י בזכרון שמואל (מכתבים סי' י) שהוכיח מהריטב"א והנימוק"י בחולין (דף קא) דדוקא סומא הוא דאסור, משא"כ אינו סומא אע"פ שאינו רואה שרי, ע"ש].

ראייה ע"י 'מראה' - שפיג"ל] אם הוה כרואה בעששית

וכ"ז כשרואה הערוה ממש אלא שרואהו דרך זכוכית וכו"ב, אך דנו הפוסקים מה הדין כשרואה בבואת ערוה המשתקפת במראה [=ראי], אם גם חשובה כראייה, ויש כמה נפק"מ כפי שיבתאר, והראשון שבהם אם מותר לקרות קרי"ש כנגדה.

הנה בגמ' ר"ה (כ"ד ע"א) אמרינן דאם באו עדים וראו הלבנה במים או בעששית, אין מקבלים העדות. משמע דאף דהכא אמרינן דערוה בעששית חשיב ראייה, אינו כן לענין עדות, וצ"ע א"כ בסתירת הסוגיות. אלא שבשבות יעקב שם עמד בזה, ותירץ דשאני סוגיא דר"ה דמיירי שראו בעששית לא שראו דרך העששית, אלא שהשתקף בבואת הלבנה בעששית הסמוכה לארץ או לכותל, ודומיה דראו במים, שהכוונה שראהו משתקף למים, וזה אינו דומה לעששית דסוגיין, מפני שכשרואה הערוה דרך העששית, סוף סוף הרי רואה אלא שיש הפסק בינו לדבר הנראה, וזה חשיב ראייה מעליא, אבל כשאין רואה את הדבר עצמו, אלא בבואה המשתקף כדמותו, בזה לא חשיב ראייה. אמנם השבוי"י הביא שם דבשו"ת דבר שמואל (סימן רמ"ב) שפיר הבין דמיירי בעששית שרואה דרכה והיינו חלון זכוכית, ועפ"ז רצה לאסור לברך קידוש לבנה על לבנה שנראית דרך חלון זכוכית, ומה שהוא שונה מערוה בעששית דסוגיין, כ' שם בשבוי"י לשיטתו, דשאני עדות החודש שהחמירו בו.

וגם בשו"ת הלכות קטנות (ח"ב סי' פ"ב) דן לענין עדים שראו ב'מראה' שעבר אדם עבירה, והשתקף הכל עד שידועים הכל לנכון, אם יכולים להעיד, ומסיק שם דמשמעות הגמ' בר"ה מוכח דלא חשיב ראייה, ואין יכולים להעיד. ברם ע"י בעין יצחק (אה"ע סי' ל"א) שכתב דשאני עדות החודש שהחמירו בו, אבל שאר עדות יהיה מותר.

בשו"ת צפנת פענח (סימן י"ג) הוכיח דראיה ב'מראה' לא חשיבה ראייה, מהגמ' בחולין (דף י:) דיליף התם דין חזקה מהא דהכהן יוצא מהבית ומטמא הנגע, והלא אפשר שנתמעט בנתיים הנגע, אלא ע"כ דאוקי על החזקה. ואם תאמר דגם ראייה ע"י מראה חשיב ראייה, מה ראייה יש דילמא רואה הכהן הנגע בצאתו מהבית ע"י נגע, אלא מוכיח הגאון מרוגאצ'וב דזה לא נחשב ראייה לאסור על ידו, וכן הביא שם מהירושלמי (גדה סוף פ"ב). [אמנם רבות יש לפלפל בראייתו מנגעים, אם יש דין 'ראיה' בנגע, או שהוא היכי תימצי לברר דין הנגע, ונפק"מ בכהן עם הארץ דק"ל (במתני' נגעים פ"ג מ"א) דהחכם רואה הנגע ואומר לכהן לומר טהור או טמא, ועי"ש במשנה אחרונה שהביא פלו' הראשונים אם הכהן צריך לראות יחד עם החכם או יכול לסמוך עליו, וע"ע בחזו"א (נגעים סי' ד סק"ה), ועכ"פ א"כ בודאי ה'מראה' הוא עכ"פ בירור כמו ראיית החכם שאומר לכהן, ודו"ק].

להלכה נקטו כל הפוסקים דאף הרואה ערוה במראה אל לו לקרוא קרי"ש כנגדה, ואפי' כנגד תמונת ערוה אסרו, וכן העלה גם בשו"ת צפנת פענח שם, ובשו"ת שלמת יוסף (סי' כב) ושו"ת מנחת יצחק (ח"ב סי' פ"ד וח"ג סי' יא) וע"י בכל זה באוצר הפוסקים (אבה"ע סי' כ"א סק"ז) ומה שליקט בזה בפסקי תשובות (סימן ע"ה אות טו, ובהערה 151) ע"ש.

הרואה פני מת בעששית אם משכח תלמודו

והנה במה שאמרו דערוה בעששית אסור לקרות קרי"ש דחשיב ראייה, יש לדון בזה ולפלפל אם הוא רק "דין ראייה" דהיינו דחשיב 'כמו' הרואה ערוה [דסו"ס הוא מגונה, וכן העדות דסו"ס רואה גופא דעובדא היכי הוה וכיו"ב], או אפשר שהוא "ראיה ממש", ונפק"מ לכאורה בדברים שאסרו חז"ל ולא מדינא, כגון בהא דהוריות (ג:) דאין להסתכל בפני המת מפני שמשכח תלמודו, דלכאורה אם הוא ראייה ממש, ה"ה דאסור לראותו דרך עששית, אבל אם רק נחשב כמו רואה לכל הדינים, א"כ עכ"פ אין לנו ראייה שהוא גם קשה לשכחה. וכן יש להסתפק אם בהא דאסור להסתכל בפני אדם רשע (עי' מגילה כח) אם דרך עששית או מראה יהיה מותר.

אם הכהן יכול לתקן פגם החוטא כשרואה האדם בעששית ובמראה

והנה אף ע"י מראה מצאנו דיש לו גם ה'סגולות' כמו בראיה ממש, דהנה במושב זקינים לבעלי התוס' כתבו (שמות לח, n) דהכיוור שהיה במשכן היה עשוי ממראות הצובאות כמבואר שם בקרא, וכדפירש רש"י שם שנעשה מהמראות שהביאו הנשים, וכתבו דהטעם לזה דהכהן שמקריב את הקרבן צריך לראות את המביא כדי שיהיה לשמה, ולכן כשאשה הביאה קרבן היה מסתכל בה ע"י המראות שבכיוור, וכ"כ בפירוש הטור עה"ת שם. אלא שבלקוטי תורה להאר"י הק' (פרשת ויקהל) כתב, דכהן בשעת הקרבה היה מביט בפני המביא, והיה מכיר בפניו מקום שפגם ובמחשבתו והיה מנקה אותו מחטאו, ולכן באשה שאסור להסתכל בפניה, היה מסתכל ע"י הכיוור והיה מתקן הפגמים והחטאים שבה עי"ז, ע"ש. ולכאורה משמע שאף שהכהן היה מנקה החטא ע"י הסתכלות (דיש כוח משפיע בהבטה כידוע כמו עין הרע ועין טובה, וכמו שמצינו נתן בו עיניו ועשהו גל של עצמות, וזה ידוע), אעפ"כ היה יכול גם לתקנם ע"י ראייה במראות הצובאות. ועי' עוד בזה בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ג סימן כה) ובשו"ת אפרקסתא דעניא (ח"ב סימן יא - ב).

אם אפשר להזיק בעין הרע בהבטה דרך זכוכית

מנגד מצינו דאין כוח בהבטה דרך זכוכית כמו ראייה אמיתית בלי חציצה, והוא לענין הזיק ראייה המבואר בריש מסכת בבא בתרא דכל חצר המשותפת, צריך לבנות מחיצה ביניהם כדי שלא יזיק בראייתו, והנה בתשובות אבקת רוכל להב"י (סימן קכא) חידש דשרי לבנות אפי' מחיצה של זכוכית, ומפני דאין שורה עין הרע בכה"ג. ובשו"ת דובב מישרים (ח"א סי' קכ"ד) מבאר דבריו, דאף שראיה דרך זכוכית שפיר חשובה ראייה [וכמבואר בסוגיין לענין ערוה בעששית], מ"מ שליטת העין אינה פועלת כי אם בראיה ללא חציצה, ודן לפי"ז לומר דמה שנהגו שלא לשתות מין שהביט בו העכו"ם, זה אינו אם יש הפסק זכוכית.

וכן ביאר עוד הדובב מישרים בהערותיו לחו"מ (נדפס מקובץ מוריה רפ"א), דה"ה לפי"ז שאין שולט עין הרע אם מביט דרך משקפיים שהוא לובש, ולפי"ז מחדש דמאי דאמרינן (ח"מ סי' שע"ח ס"ה) דאסור לעמוד בשדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה, שזה לא שייך אם מרכיב על עיניו משקפיים, דאין שולט עין הרע בכה"ג. ועי' עוד בתורת חיים (ב"מ פד) דזה הטעם שאמרו דאין שולט עין הרע בדגים, דיש הפסק מים כשרואים אותם ואין שולט עין הרע בכה"ג, [אגב - עי' במג"א סימן ע"ו סק"ט שחילק בין עששית דחשיב כסוי וחציצה יותר ממים צלולים שאינו הפסק, אך הוא לא כתבו לנידון זה ע"ש].

משמע מכל הלין דאף דהכא קי"ל דראיה דרך עששית מיקרי ראייה, מ"מ אין לו כל תכונות ראייה ממש אלא הוא "כמו ראייה" לענין דינא, אך לא לענין הסגולי שבעינינו.

אמנם בפתחי תשובה (סימן קנ"ד סק"ט) הביא דברי הב"י (באבקת רוכל הנ"ל), וכתב דהיינו רק בזכוכית שאינה שקופה, אלא שחמה נראית דרכו, ורק בכה"ג התיר הב"י להעמידו במקום הזיק ראייה. וגם בתורה תמימה (דברים כ"ג הערה ע"ג) תמה ע"ז מסוגיין דמוכח להדיא דראיה בעששית הוה כראיה מעלייתא, ואסור להעמידו במקום הזיק ראייה [אמנם זה תלוי גם בטעם דהזיק ראייה, אם הוא משום עין הרע או משום שמפקיע אפשרויות השתמשות מהחצר ע"י שלוקח הפרטיות, עי' ביד רמ"ה וברמב"ן בריש ב"ב, ובכל האחרונים שם, וביותר בקהילות יעקב (שם סימן ה) ואכ"מ]. ועי' גם בספר הברית (ח"ג מאמר יז פ"ג) דאדרבה עין הרע שדרך החלון מזיק יותר, ע"ש.

נר חנוכה שרואהו דרך זכוכית אם מברך

ק"ל דהרואה נר חנוכה ולא הדליק בעצמו יברך על ראייתם (סימן תרע"ו ס"ג), יל"ע אם יכול לברך על ראייתם כשרואהו רק ע"י עששית, והנה מדברי הגמ' כאן דערוה בעששית מיקרי ראייה מעלייתא, א"כ ה"ה לכאורה דיכול לברך גם על נר חנוכה שרואה בעששית, אלא שלענין שאר ברכות הראיה מצינו פלו' בזה וכדלהלן. וכן יש להסתפק אם יברך כשרואהו דרך מראה, וזה תליא בכל הנ"ל. [ועיין בשאלת יעב"ץ (ח"א סימן קמ"ט) שכתב לענין נר חנוכה דשרי להניחו בעששית, ושפיר חשיב פרסומי ניסא].

ברכות ראייה אם יברך כשרואהו דרך עששית

המברך ברכת קידוש לבנה עומד תחת כיפת השמים משום שהוא כקבלת פני השכינה כמבואר בגמ' בסנהדרין (מב. ע"ב ח"ס ס"ס תכ"ו), ודנו הפוסקים בדין מי שאינו יכול לברך בחוץ אם יכול לברך מביתו כשרואהו הלבנה דרך חלון זכוכית שקופה (וכן דנו לענין הנוסע במטוס והוא היום האחרון שאפשר לקדש הלבנה, אם יברך בראייתו מהחלון). הנה בשו"ת שבות יעקב הנ"ל התיר הדבר בשופי והוכיח לזה מסוגיין, וכ"כ החיד"א בברכ"י (סי' רכד סק"א), ורק בשו"ת דבר שמואל (סימן רמ"ב) כתב דלכתחילה לא יברך כשרואהו מהחלון. וכ"כ בפשיטות בשע"ת (ריש סי' תכו, בשם השבו"י שם) והבן איש חי (פ' ויקרא סעי' כד) דבראייה ע"י בתי עיניים [משקפיים] יכול לברך. (ולענין מטוס הנ"ל, עי' בחזון עובדיה להגר"ע יוסף שליט"א, חנוכה, עמוד שס"ג).

ולפי"ז י"ל דה"ה בכל ברכות הראיה, כגון ברכת ראיית מלך וברכת החמה, וברכה על קשת וכל כיו"ב, דשרי לברך אף שרואהו דרך חלון זכוכית, וכן העלה בפתח הדביר (סי' רכ"ד סק"י) ובשו"ת לב חיים (ח"ג סי' טו) ובמקור חיים (ריש סי' רכט) ובשע"ת (ריש רכ"ד), וע"ע שו"ת מהרי"ץ דושינסקי (סימן נט) ושו"ת יביע אומר (ח"ד סימן מ, אות ג) ובשו"ת שבט הקהתי (ח"ד סי' עה).

ברכה על נר ההבדלה שבתוך עששית

עוד אחת אדבר בו מדברי הראשונים, במה דאמרינן בגמ' לקמן (גג.) היתה לו נר טמונה בחיקו או בפנס אינו מברך עד שיראה שלהבת וישתמש לאורה, ופירש"י שם (ד"ה בפנס) דפנס היינו עששית וכיון שהיא טמונה בעששית אל יברך עליה. אך הרשב"א (שם ד"ה היתה) הוכיח מסוגיין דשפיר חשובה כראיה מעלייתא ויכול לברך כשהיא בעששית, ומה שאמרו פנס הכוונה לכסוי אטום.

ובשו"ע (סימן רצ"ח סעי' טו) פסק דאף בעששית שהאור נראה מתוכו לא יברך עליו, ובב"י שם כבר ביאר דדעתו כן מפני שכך משמעות הירושלמי (ברכות פ"ח ה"ו) כדעת רש"י שאין מברכין בכה"ג דלא חשיב ראייה לענין זה, ותמה שם על הרשב"א מירושלמי הנ"ל. אמנם במג"א (סק"ב) הביא שם דברי הרשב"א וכך דעתו להלכה, וכתב דלק"מ מהירושלמי, דירושלמי מפרש דמילי מילי קתני (עי' מחצית השקל שם), והאחרונים פסקו כהמג"א שתפס עיקר כהרשב"א, כן פסקו שם הדה"ח (דיני נר ההבדלה ס"ט) הא"ר (סקכ"ה) והחיי"א (ח"ב כלל ח סל"ד), והביא דבריהם בביה"ל (שם ד"ה א), אלא שכתב דמהעיינ בירושלמי יראה דמוכח שם כרש"י, וכמו שפסק המחבר, וכבר הביא ראייה זו בשיטמ"ק (ברכות גג: ד"ה היתה), וגם בדרכי משה הארוך (ד"ה וסומא) ובארחות חיים (הלכות הבדלה סי' י) פסקו כהשו"ע, ואכן במשנ"ב (סק"ז) נטה להחמיר כוותיה.

ובביאור הלכה (שם) עמד ליישב שיטת רש"י אמאי ששונה הדבר מסוגיא דידן דחזינן לענין ערוה דחשיב ראייה מעליא, דכשתקנו חכמים לברך על האור, לא תיקנו אלא כשהוא גלוי בלא שום כסוי וכעיקר ברייתו שהוא גלוי, ע"ש. ומסיק שם להחמיר כרש"י והשו"ע, ושכן משמע מהרמ"א שלא הגיה עליו כלום, וכן נראה

מהגר"א ע"ש. אמנם לענין הרואה את הנר רק דרך 'מראה' (שפיג"ל) כתב בשו"ת שלמות חיים (סימן רנג) דלכו"ע לא יברך עליו, דלא חשיב ראייה, והוכיח כן מדברי המראה פנים על הירושלמי (ברכות פ"ח ה"ז). אמנם אף להמחמירים בעששית, מ"מ להסיר המשקפיים לא חששו כלל, כמש"כ בקצוה"ש (סימן צ"ט הערה ו) ולדבריו אפי' ב'משקפי שמש' יש להקל כל שרואה דרכו, וכן האריך להוכיח הגר"ע יוסף שליט"א בשו"ת יביע אומר (ח"ד סימן מ) דאף דנכון להסיר משקפיים שמשנה הצבע, כגון משקפיים כהות, מ"מ אם הוא חשש נזק לעיניים שפיר יכול לברך גם כן, ע"ש.

לקראת התחלת הש"ס נפתחו מוקדי ההרשמה

קופודיוטינג

גלאט פשט

לומדים פשוט לנצל את הזמן

"גלאט פשט" - סדרת תקליטורי שמע (MP3) של שיעורי גמרא הנמסרים בשפה רהוטה וברורה, (אידיש/עברית) ע"י הגאון רבי חיים שמרלר שליט"א **כל דף גמרא כחצי שעה בלבד**, יעיל לניצול של זמן פנוי (בסיעה וכו').

*הנחלה לאלפי המונים
מקבץ "מירי" א"א*

- * דיסק - שיעורי "גלאט פשט" על הדף היומי (MP3)
- * מבחן סיכום עצמי על דפי הגמרא

מחיר מנוי 30 ש"ח לחודש כולל משלוח

מוקד המנוי:

02-540-1912

פקס: 02-532-6421, דוא"ל: horaa@enativ.com